

ZIKMUND WINTER.

„Rok má krok, a na ten jeho krok věsí se v lidských přiběžích změny pronikavé“ — a na krok tohoto roku, dodejme ke slovům z Mistra Kampa-na, přivěsila se změna pro nás veliká, žalostná: zemřel Zikmund Winter.

Už po kolik let, vždy v máji, v červnu meškával v lázních Reichenhallských v Bavorsku, kdež nalézal úlevu ve své chorobě průduškové a srdeční. I letos tam zajel. Nikdy se tam nevydával tak klidně jako tentokráte. Jindy se i o smrti zmínil a požádal, abych udělal to ono, hlavně pokud se díla jeho týkalo, kdyby se nevrátil. Letos o tom ani slova. Naposledy jsem jej navštívil den před jeho odjezdem. Mluvili jsme o cestě, o prázdninách, o letním bytu. Po léta jezdil do Hojné Vody u Nových Hradů na rakouském pomezí; vábily jej tam a tu jej držely krásné lesy, slunné palouky. Ale Hojná Voda leží vysoko a podnebí, v druhé polovici prázdnin už drsné, často mlhavé, Wintrovi poslední dobou nesvědčilo. Proto, ač nerad, rozloučil se loni s německou vsí, kdež jej měli rádi, a s českým farářem, na kterého s chválou vzpomínal, a chystá se do Heřmanova Městce, až by se vrátil z Bavor.

Právě za té své poslední návštěvy jsem uslyšel, že se to s Městcem hatí, že slečna, u které měli zamluvený byt, zemřela. Choť Wintrova měla to za zlé znamení. Přítel Winter vymlouval jí se mnou tu obavu, a vesele. A vesele dával mně s bohem. Vstal ze svého křesla, ve kterém za chmurných, větrných nebo deštivých dní, kdy nesměl z domu, tolik času strávil, a vyprovodil mne do druhého pokoje. Vidím výraznou tu, mužně pěknou, šedou hlavu, úsměv modrých jeho očí — Tak jsem jej viděl naposled — A pak lístek z Reichenhallu, nařikající na nepohodu, že tři dny ustavičně prší a že je zima. Odepsal jsem. Po té dlouho nic, až pojednou lístek a v něm také toto:

„Ten týden odjízdim do Prahy. Zas nás osud těžce se dotekl. Žena přijela sem, aby si odpočinula — popadla jí nemoc — doktor v noci, atd. Jsme oba politování hodni. Sem nepište už, nedostal bych to — —“

Když jsem počítal, že asi snad už dojíždí nebo dojede, ptal jsem se v Akademii, oznámil-li snad určitou chvíli. Ukázali mně jeho list, patrně neklidnou rukou na papír rozhozený, že nemůže přijet, že až později, aby schůzi první třídy odložili. V úterý dne 11. června byl jsem opět v Akademii, a tam novina, že Winter má zánět plic, nebezpečství však že už minulo. Lekl jsem se, ale byla tu silná naděje. A nazejtří dopoledne žalostná zpráva, že Winter toho dne (12. VI.) ráno o půl šesté skonal v Reichenhallu ve ville Christiana, ve které bydlil.

Když ležel v té těžké nemoci, byl si jednu chvíli vědom svého nebezpečství. Jako Benedikt Nudožerský v jeho Kampanovi „pocítil blízkost Smrt-holky nemilosrdné“. Ukázal na malík, na jeho nehet a řekl: „Už mám jen tolik naděje, jako níř.“

Ale pak, už ke konci, opět doufal, o návratu mluvil. Navrátil se, ale v rakvi zabedněn; mrtev projel pohraničnými, širými lesy, které tak miloval. Mám o něm psát, a kalí se mi zrak. Maně se obrací na pohovku, na které sedával, kdykoliv mne navštívil. Už nepřijde —

Odešel jeden z nejlepších našich lidí, muž celý, bez bázně a bez falše. Byl hlubokého, jemného citu, jenž někdy a tu pak tím jímavěji, prosvítl i drsnějším slovem nebo obratem jeho rázovité řeči. A jeho humor, bodrý, srdečný, někdy až groteskní!

Není možná těmito stručnými řádky zplna ocenit vše, co vykonal, mistr slova psaného i živého, básník, učenec, učitel i řečník. Byl z chudých rodičů, zkusil nedostatek, poznal tíseň a krušný život chudé rodiny v chudé službě. Proto v něm tolik živého soucitu ke všem ubohým a utiskovaným. Otec jeho byl kostelník, matka pocházela z havířské rodiny na Příbramsku. Sám dojmavě vypravoval o svém mládí, o svých studiích, o příteli ze studentských let, Jos. Stupeckém, a dál jak vstoupil do samoty klášterní, ač v něm hořela touha po životě. Ta a svědomí nedaly, aby zůstal ve zdech klášterních.*) Vystudovav filosofii, stal se professorem na reálce v Pardubicích, kdež našel milou družku, věrnou mu pak a oddanou až do posledního jeho vzdechnutí. Z Pardubic se dostal do Rakovníka, a tu se zabral do studia místního archivu. Do mrtvého, zašlého světa chodil a život z něho vynášel.

Pamatuju se na první jeho práce, když jsem je četl, tenkrát ještě v Litomyšli, ve feuilletonech Národních Listů, na drobné obrázky z dějin Rakovníckých a hradu Křivoklátu. V těch obrázcích nový

*) »Paměti ze života dvou přátel.« Zvon 1909.

tón a svůj výraz. Z feuilletonů zašel do belletristických listů. Přinášely jeho historické obrázky, genry, až pak souborem vyšly v knize „Starobylé obrázky z Rakovníka“, jež věnoval prof. Jos. Stupeckému, „svému z mládí nejranějšího příteli vždy věrnému“. V této knize i později ještě dost „archivního prachu“, jak později sám řekl, ještě hojně citátů v pracích belletristických a poznámek pod čarou i takových jako: „To stalo se opravdu a Rakovníčtí píší —“, ale nad těmi poznámkami barvitá malba, smysl pro tragiku lidského života. A také humor zvonil už plným a svérázným zvukem.

R. 1884 dostal se Winter do Prahy. Za archiv obmezeného obsahu měl tu archivů kolik, velikých a bohatých. Dychtivě hledal a bádal ve všech, nejvytrvaleji však v archivu města Prahy, jež spravoval bývalý jeho učitel prof. Emler, teď jeho přítel. Rok od roku, po dlouhá léta chodil denně do archivu za volných chvílí i po škole, kdy jiní hleděli si oddechu. Dokud bylo vidět, až do soumraku sedal nad folianty; pak teprve popřál si procházku obyčejně Ferdinandovou třídou. S večerem začala práce doma.

Oddechem bývalo mu divadlo, jež miloval, četba a společnost přátel. V sobotu večer sedal za kulatým stolem v hostinci Mayerově v Celetné ulici, kdež se scházeli prof. Emler, Ant. Truhlář, Dr. Jaromír Čelakovský, Dr. V. Nováček, bibliothekář Patera, Dr. Píč a já. Stůl míval i hospitanty i hosty, hlavně z Ruska. Nejčastěji tam s námi sedával p. prof. Francev. Na podzim, v zimě chodívali jsme ve středu, dokud žil Tomek, do Měšťanské besedy, aby starý náš professor měl společnost. A v neděli odpoledne — skoro každé neděle, po dvacet let, toulali jsme se Prahou i okolím nebo jsme i dále za-

jeli, Winter, Stupecký, Thomayer, Vrchlický, já. Po čase nás Vrchlický opustil a tu pak později Rais s námi putovával. Co vážných i veselých hovorů za těch cest, co žertů, zvláště za prvních let! I turnaje jsme sváděli jako v osamělém nádvoří hradu Točnicka nebo v křivoklátských lesích v zarostlé rozvalině hrádku Jivny.

Skoro každého podzimu vedla nás cesta na smutnou pláň bělohorskou, na tu „Horu kletou“, jak ji Winter v Kampanovi pojmenoval. Vidím ho, jak se jí rozhlížel, tenkrát, když psal mistra Kampana, jak detailně ukazoval bojiště, jež před tím zevrubně prostudoval, až jsme stanuli, samý už soumrak, nad oupadem blíže zdi, tam, kde „pod černými stromy smrkovými osaměle stál“, tenkrát 8. listopadu, „české armády český zbytek, který měl čest v těle“. A když v tom místě poslední, ale tu alespoň čestné porážky, Winter se rozhovořil o jízdeckém ataku a šerem ukazoval, tady že Vlaši, Neapolitáni, Španělé a Němci, jezdci a pak pěší hroznou přesilou udeřili na Moravany, „na ten tisíc hrdinně čekající“, přestaly naše dotazy a poznámky. A pak i za návratu bylo dlouho ticho mezi námi —

Jak nevzpomenouti také na horlivé, plodné a věrné účastenství, jaké Winter měl při založení tohoto listu i pak! Ušetřil mu své obrázky, studie, povídky, jež byly ozdobou listu, štědrá rukou dával mu přerozmanité, zajímavé drobnosti z archivů, přibroušené jeho vtipem, rozjasněné jeho humorem.

„Zvonu“ dal i svou „Rozinu sebrance“ i svého „Mistra Kampana“. Maně tu vzpomínám na jeho obrázek „Po bitvě na Bílých Horách“.*) Jaký to roz-

*) Ze staré Prahy. 1894.

voj od této jeho práce až ke Kampanovi! A pro památku zaznamenávám, co napsal na poslední stranu rukopisu „Mistra Kampana“: „Skončeno ve čtvrtek 6. září 1906 za deset měsíců neustálého přemýšlení, velkého studia i rozčilujícího citění.“ Winter byl „Zvonu“ věrný přítel, rádce, vzácný přispívatel a když bylo nutno i bojovník, obratný, křepký a nebázlivý šermíř. „Zvon“ pocítí ztrátu jeho nejbolestněji. Kolik let chodil mezi nás o „zvonových“ útercích; ale pak, když ve své krční chorobě nemohl snést kouře hostinských místností, musil přestat. Žel toho a my ještě víc.

Poslední rok začal pro tu svou chorobu vynechávat i nedělní naše vycházky. Bylo-li slunečno, bezvětrí, přišel na místo schůzky na Karlově náměstí; daleko však se s námi už nepouštěl, obyčejně až k Národnímu divadlu, odkudž se vracel tramvaj domů, nerad, jak říkal, a jak jsme viděli. Toužil po přírodě i po přátelském hovoru.

V Rakovnicích začal s historickými genry, v Praze dal se do velkého, vědeckého díla; jal se líčiti kulturní život našich předků v 16. a 17. stol. Materiál shledal původní a nový z několika set rukopisných foliantů, nepočítaje různých rukopisů, listin a tisků těch dob a literatury novější domácí a cizí. Myslím, že není správně, co tu těch dní bylo uvedeno, že psal svá díla vědecká „bez zřetele k evropskému proudění“; a není správně, že lutherství nenáviděl ze srdce. Pravda, že hledisko národní u něho převládalo; nicméně nedopouštěl se pro ně křivdy na žádném vyznání, aniž choval jakékoliv nenávisti. U něho bylo, jak napsal o Kampanovi: „Vášnivost zelotů se mu nelíbila.“ Sám o sobě to pověděl cituje ze Skály místo o nestrannosti, k němuž dodal, že jednoho jen nedovedl (Winter)

omluviti: „fanatického násilí jedněch druhým pro víru činěného. A bohužel tou příčinou nebylo u nás náboženské strany, aby se byla nad druhými podle svých sil nemstila, aby druhých neutiskala, kdykoliv dovedla.“*)

Winter těžko nesl, že v českém odborném časopise vědeckém byl od jakéhosi začátečníka zkritisován a že pak tam byl umlčován. Sám se polemicky ozval v předmluvě k dílu „Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v 14. a 15. stol.“ a zvláště v předmluvě k dílu „Život a učení na partikulárních školách v Čechách“.

Umělec neopustil Wintra ani jako historika; ovšem ne v bádání, ale ve zpracování, v slohu jasném a živém. A na stranách vážných, vědeckých těchto děl sem tam i humor. Způsob ten leckdes mezi učenými zarazil. Winter však nepřestal dbáti „živosti slohové, s kterou se dnes a budoucně knihy psáti musí a budou“.**)

A psal tak dál, věda, „že těch, kteří mojí práci přejí, jest hojně i tam, kde bych se toho byl nenadál“. A bylo jich i v kruzích nevědeckých, v širokém čtenářstvu. Málo který spis Maticí Českou vydaný šel tak hojně a rychle na odbyt jako vědecká díla Wintrova.

Netřeba tu vypočítávat všech jeho velkých historických knih, menších studií, článků, genrů, jeho obrázkův a povídek, humoresek; jen to nejkrásnější z jeho belletrie připomenu: Peklo, Krátký jeho svět, Mistr Kampanus, Rozina sebranec. Jaká tu řada postav! A žádná z nich nejasná, mlhavá, všecky plastické, třeba že zhusta jen několika črta-

*) Z. Winter: Život církevní v Čechách. I.

***) Kulturní obraz českých měst. II.

mi vykreslené. Nezapomenete na ty přednější a významné, ale i na mnohé podrízenější, na ty veselé i na ty dojmavé. Všechny je viděl, když o nich psal, a viděl všechny ty nálady staropražských zákoutí, ulic, domů, placův a radnic, viděl i širý kraj i hřmotný tábor i bojiště krví a hanbou nasáklé, tu smutnou pláň za listopadového večera a v zoufalé noci po něm, a věříte, že to bylo psáno „za rozčilujícího citění“.

A rozhojnil poklad našeho jazyka. Oživil mrtvá slova a rčení, vyvážil staré zlato, zašlé drahé kameny. Ale nelepil jich, nekupil jich nevkusně do svých vět; očistil je, dal nového lesku, že prohlédly, a zasadil je harmonicky, stylově. Nikdo to po něm nedovede, ale také nikdo jeho stránek nepřeloží. V cizím jazyce pohasne jejich svit a oheň a zemdlí humor jeho obrátův a rčení.

A jak Prahu miloval! Jedna z posledních jeho starostí bylo, aby nezašla část Starého města, Melantrichova (Sirková) ulice se svým okolím, ohrožená regulací. Svým jadrným, vroucně naléhavým způsobem napsal žádost správě královského našeho města, aby nedala zmařit ten rázovitý malebný kout. Napsal a přinesl nám, Thomayerovi a mně k podpisu. Kéž by srdečná ta prosba jeho nebyla oslyšána!

Pracoval do poslední chvíle. Tělo churavělo, ale duch zůstal mu svěží a silný. Začal psát nový svazek Dějin řemesel a obchodu; smrt však přerвала dílo. Zemřel v šestašedesátém roku svého věku; ale přece pro to, co hodlal ještě vykonat, „byl krátký jeho svět“.

Nad mrtvým přítelem, nad neúmorným pracovníkem dojat opakuju s pozměnou, co pověděl jeho Kampanus ve své básni:

„Iam requies rutilo capit alma polo — — Když-
tě dlouho pracoval jsi tu na české půdě neveselé,
v sebe tě přijme velebný klid na nebi červánků —“

1912. (Zvon.)